

2012 зима № 1(76) Рік XXI

"Ту мене мати породила,
солодким молоком кормила,
Ватра
ту хочу жити умирати,
де жили мій отець і мати"
ISSN 1232-2776
(О. Павлович)

Христос Рождается !

*ДОРОГІ ЧИПАЧІ, Члени ОА у Канаді і Польщі,
ООА в Америці, ПІ-ва „Лемківщина” в Україні,
СРУ Словаччини, Сербії і Хорватії, ОУП, СУП, ІСКУ!
З 2012-літтям РІЗДВА ХРИСПОВОГО хай світла
радість приходить у ваші хати, засіваючи серця зерном
надії, любові і миру. Нехай Різдвяні Дзвони принесуть Вам
щастя, здоров'я, всякий добробут, веселість і злагоду,
а Новонароджений Ісус нехай всіх благословить!
Кланяймося разом Божому Дитятку!*

ХРИСТОС НАРОДИВСЯ! СЛАВИМО ЙОГО!

Лемківська Велия

*З неба звізда ніби мече
Іскри світла над полями,
Скоро-скоро Святий Вечер
Приде, сяде медже нами.*

*Несут тато зо стодоли
Сніп ярцьовий променистий
І вінішуют, би на поли
Зас ся вродив хліб ядристий.*

*Потім возмут із пелевня
І на стіл постелят сіна,
Бо ся вродив, нас запевнят,
Так на сіні Ісус - Син наш...*

*І соломи тіж настелят
І на кресла, і на лавки,
Жеби вродив Бог для телят
І для корів такой травки.*

*На остатку студін-воду
Нам принесут з зимной
студні,
Би-зме освіжили вроду
І на свята, і на будні.*

*А мамичка страв дванадцет
На вечерю наварили.
І на столі кільканадцет
Таніриків розложили.*

*Скоро вишитки ся помили
І до Бога помолили,
Жеби дав нам здоров'я, сили
Й до року всі дожили.*

*Хтось засвітив на яличці
Мали різнобарвни свічки,
Жеби било святій Родині
Приємніше серед нічки.*

*По вечері сам під столом
В'яжу лижки повереслом,
Жеби статок пас ся разом,
І мі з него нич не щезло.*

*В кінці задуваме свічку
І на димок сой смотримо,
Жеби мужа ци женичку
Знати одкаль впровадимо...*

*А як піде дим догори,
Треба іци рік чекати,
Бо не пришла тота пора,
Би весіля нам справляти.*

*А на кінець серед ночі
Діти разом ся збирают
Й колядками до півночі
Ціле село звеселяют.*

Іван Головчак

Різдвяні традиції в селі Перунка перед роками

Село Перунка Новосанчівського повіту має особливо гарне гірське положення. Давніше перед депортацією в 1947 р. жило в ньому 120 родин. Подібно, як і в інших селах Лемківщини, Різдвяні свята празнували тут дуже урочисто. Свята попереджував шеститижневий піст.

Час посту, т.зв. Пилипівки, закінчувався Святим Вечером - Велисю. Цього дня ніхто не їв нічого вареного, лише споживали дуже мало сухої і пісної їжі. Газдині варили вечерю, яка складалася з дванадцяти страв. Дівчата прибирали ялинку, а хлопці їм помагали. Газдове підготовляли корм для худоби, зносили до хати предмети і знаряддя: чересло, наклад, ланцюг, сокиру, косу та інше. В дуже давніх часах складали під стіл цілий плуг. Ці предмети мали приносити щастя в новому році.

Коли починало робитися темно, газда з синами ішли задати худобі добру пашу, щоб домашні тварини нічого поганого про господаря не говорили тоді, як домовники будуть вечеряти. Після нагодування худоби, чоловіки приносили до хати сніп вівса і в'язку сіна. Входячи в хату, головний господар вітав усіх словами: "На щастя, на здоров'я, на то Боже Народження, жичиме вам всім, жеби родилися вам бицьки, телички, як в лісі ялички, жеби-сте били здорови і весели, як в небі ангели - Христос Раждається!" "Славите Його!" - відповідали газдині і питалися: "Откаль приходите, з якого краю?" - "Ми приходиме з далекого східного краю і сповіщає про народження Ісуса Христа!" Після цього привітання розкладали сіно на лавках, а сніп на столі.

Коли показалася перша зірка на небі, всі ішли митися на річку, до вирубаной в льоді щілини, т.зв. проруби. Всі милися в холодній, біжучій воді, на морозі, бо це мало оберігати від усяких хвороб. Після миття всі спільно помолилися, потім співали коляду „Рожество твоє, Христе Боже наш”. Потому подавали до столу страви: чеснок, хліб, оселедці, гриби, борщ, кеселицю, горох, квасолу, голубці, пироги, капусту, бобальки, кутю з медом, грушки, сливи і яблука. Всі страви готовлено з приправами, але без омасти (лише додавали льняної олії), бо це був останній день Пилипівки. Всі вечеряли з одної миски. З кожної страви відкладали по дві ложки їжі до диника (дерев'яної посудини) для корів, щоб вони в наступному році добре доїлися.

Після вечері хлопці, які мали пасти худобу в наступному році, збирали всі ложки і в'язали разом та складали на стіл до снопа або сіна. Мало це означати, що худоба буде пастися добре і не буде губитися - тратитися і гзитися.

Сусіди і рідня часто вечеряли разом, по черзі в кожній хаті. В останньому домі гості вже не могли багато з'їсти, тому й на столах немало їжі залишалося. З усіх страв обов'язково мусили залишитися бобальки, бо дівчата на них ворожили собі - після вечері давали котам. Якщо дівчина дала котові бобальок, а кіт його з'їв, то ця дівчина мала в наступному році вийти заміж. А якщо бобальок залишився нерушений, то ця дівчина мала ще далі бути панною. Коли кіт погриз бобальок, а не з'їв цілого, то мало означати, що цю дівчину хлопець покине.

Цього вечора люди лягали спати пізно - довго колядували та ішли до парафіяльної церкви на Повечеріє.

7 січня був першим і найважливішим днем Різдвяних Свят. Люди ранком ішли до церкви, а коли вернулися, то жодної роботи не виконували, навіть хату не замітали і не ходили в гості. У цей день ходили по селі тільки повазники (інколи колядники). Першу особу, яка зайшла до хати цього дня, вважали повазником. Цей повазник мав приносити в наступному році щастя - або нещастя. Якщо повазник приходив здолу та був молодий, веселий, енергійний і чемний, то мав приносити багато добра в наступному році. Повазники вінчували - бажали всього доброго господарям. Їх треба було обов'язково погостити і чимось обдарувати, переважно грішми і маленьким хлібом („повазником”), спеціально спеченим для нього - першого гостя.

Другого дня свят, 8 січня, ще перед світанком дівчата замітали хату і виносили сміття, і там гукали. З якого боку відбилося ехо, то з тої мав прийти її майбутній чоловік. У цей час газдове крутили з сіна повересла і ними обкручували в саду фруктові дерева, щоб ці повересла охороняли від шкідників. Розстелене на столі, немолочене зерно в'язали у великий сніп - околоток, який ставили на лавку в куті за столом. Той сніп стояв там аж до Йордану - 19 січня.

Восьмого січня ходили по хатах колядники - „Царі”. Це був своєрідний рухомий театр. Його учасники дуже вміло і з хистом грали свої ролі. Це були найповажніші колядники, їх охоче всі приймали і дуже раділи з їх „представлення”. Вони мали обов'язково в своєму складі „жида”, який збирав гроші, призначені потім на якусь громадську ціль, переважно на ремонт пам'яткової церковці чи її вистрій.

18 січня - другий Святий Вечір. Вечеряли подібно, як першу Велию тільки убогіше. Від Святвечора цілий тиждень по хатах ходили колядники, звані щедраками. Вони роздавали „ліски” з ліщини. Після відколядування „щедрівок”, колядники дарували господарям „прути” з ліщини, які переховували аж до другого Щедрого вечора.

На другий день, 19 січня на т.зв. Видофчи, або Йордан чи Водохрещеніє, після богослуження, всі люди брали участь у священні води на ріці. Воду набирали до різних посудин і приносили до хати, наливали до фляшок. Вона служила на різні нагоди як свячена вода.

Давніше, а ще й тепер, деякі старші лемки в горах пророкують погоду і урожайний або лихий рік. Ворожіння розпочиналося від Святого вечора. Якщо на Святий вечір була гарна погода і дерева прибралися інеем - *ошадином* від морозу, або рівно покрилися снігом, то все це мало означати, що буде урожайний рік. Коли вітер понадував велики кучугури снігу, які нагадували покошену траву, це мало означати, що на луках виросте велика трава. Коли під кінець зими сходив сніг, а стежки в ньому залишалися витоптаними - це також мало означати, що буде добрий урожай.

Взагалі лемки казали: „Яка зима - таке літо”. Якщо зима була сувора, снігу було досить багато, а морозу не бракувало, не було розтопів, то й літо мало бути добре, не мокре і тепле, з гарною погодою.

Передбачування погоди розпочиналося від першого дня Різдвяних свят. Перший день Свят мав показувати погоду на цілий рік. Другий день Свят - на січень і лютий. Яка була погода до полудня, така мала бути в січні, а яка після полудня - така в лютому. Подібно вгадували погоду на дальші місяці. Третій день Свят передбачував погоду на березень і квітень. Перший день по Святках - на травень і червень, другий день - на липень і серпень, третій день - на вересень і жовтень, четвертий день - на листопад і грудень, п'ятий день, Новий рік - на увесь рік. Яка була погода до полудня, така мала бути в першій половині року, а яка після полудня, така буде в другій половині року.

В інших селах люди пророкували погоду таким чином: погода першого дня Свят, або першого дня по Святім вечорі, мала означати погоду на січень, другого дня - на лютий, третього - на березень, четвертого - на квітень, п'ятого - на травень, шостого - на червень, сьомого - на липень, восьмого - на цілий рік, це був Новий рік (14 січня), дев'ятого - на серпень, десятого - на вересень, одинадцятого - на жовтень, дванадцятого - на листопад і тринадцятого - на грудень (був це Йордан - Водохреща).

Лемки в горах по-різному передбачували погоду, а й тепер старші люди часом, як їм вдасться, то докладніше прогнозують погоду, ніж інформатори з телебачення.

Це про передбачування погоди, а яка буде насправді, то треба нам слідкувати і тоді зможемо сказати, чи наші ворожки вміють ворожити?

Петро Шафран

Про Музей „Лемківщина” в Сяноці

до 80-ліття Музею і 40-ї річниці смерті
його засновника - митця Лева Геца (нар.
13.04.1896 у Львові - пом. 16.07.1971 у Кракові)
(подається скорочено)

Кінець XIX - початок XX століття позначений появою на українських землях численних музеїв, у тому числі й у Львові - рідному місті майбутнього засновника музею „Лемківщина”. Саме тут 23 березня 1905 року глава Української Греко-Католицької Церкви митрополит Андрей Шептицький заснував Церковний музей, якому, під орудою Іларіона Свенціцького, судилося відіграти надзвичайно важливу роль в західноукраїнському музейництві.

Опісля заснування церковного, а згодом національного музею виникають дальші наукові й громадські організації у Львові (Народний дім, Наукове товариство ім. Т. Шевченка, „Просвіта”, Ставропігійський інститут), Народний дім у Коломиї, „Рідна школа” в Тернополі, регіональні товариства („Бойківщина” в Самборі, „Лемківщина” в Сяноці, „Стривігор” у Перемишлі, „Верховина” в Стрию, „Яворівщина” в Яворові), найчастіше з ініціативи окремих ентузіастів організовуються музеї, навколо яких гуртуються національно свідомі громадяни, перетворюючи їх на осередки українського культурного життя.

Одним з таких ентузіастів був Лев Гец, який на сторінках історії української культури об'єктивно займає помітне місце. З громадського погляду і з погляду потреби зберігати українські мистецькі надбання його найбільшою заслугою було заснування „Музею Лемківщини” в Сяноці 27 лютого 1931 року. У той самий час було засновано Музейне товариство „Лемківщина”. До першої управи увійшли: В. Шулякевич, Л. Гец - голова, а також директор музею, Ф. Коковський, Б. Левченко, о. Е. Константинович - з-к голови, о. С. Венгринович - секретар товариства, В. Чайковський, В. Блавацький, І. Флюнт.

У 20-30-х роках ці регіональні громадські музеї були одним із заборол [пол. *przyłbica*, тут у значенні: *захист, оборона* - ред.] перед агресивністю шовіністичної політики польського державного керівництва, яке намагалося не допустити до консолідації українських сил, перешкоджало обсадженню українцями посад у шкільництві, закладах культури, не кажучи вже про якісь державно-керівні структури.

Доля самого Лева Геца ілюструє таку офіційну тенденцію: після закінчення в 1924 році навчання в Краківській академії красних мистецтв йому запропонували посаду вчителя рисунку в гімназії у Сяноці (тут він прожив 20 років) і вперто відмовляли в призначенні на викладацьку працю до Львова чи котрогось з більших міст Галичини. За цією типовою політикою прозирало бажання влади, якщо не цілком знеохотити представників української інтелігенції до суспільної праці, то принаймні „засланням” на провінцію істотно нейтралізувати їхні потенційні можливості впливу на середовище. Щоправда, й таку ситуацію діяльніші з позальвівських українців спромоглися повернути на користь громаді: значною мірою завдяки їм з’явилися в провінційних містах осередки українського суспільно-культурного життя.

Заснований у Сяноці, одному з найпомітніших центрів Лемківщини, музей заходами Л. Геца й невеликого грона його однодумців швидко став справжньою скарбницею матеріальної і духовної культури лемків як етнічної групи українського народу, зібрані й експоновані в ньому матеріали незаперечно доводили автохтонність їх на цих землях.

Така праця в умовах санаційної Польщі потребувала й немалої громадянської мужності. Можна згадати, що після свого приїзду до Сянока Л. Гец отримував брудні анонімні листи з погрозами, спричиненими його українською патріотичною позицією, з якої він не збочував упродовж цілого життя.

Своїм характером Лев Гец дуже надавався до музейної роботи. Акуратність (аж до педантичності), спокійна неквапливість (хоч був вельми вразливою людиною), вміння добротню завершити кожну розпочату справу - ці, потрібні музейникові риси, виявлялися у вдачі й способі праці Л. Геца, вгадуються вони і в його творчій спадщині (малярство і графіка).

Провінційна атмосфера малого містечка нерідко дуже пригнічувала масштабну особистість Л. Геца, але не могла знеохотити його до творчої і громадської діяльності. Найвагомішим вислідом її стало створення в 1930 році музею „Лемківщина” (для відвідин його було відкрито через три роки, після сформування ядра колекції та певних організаційних заходів). Заснування музею, а також Товариства, що мало опікуватися ним, було одним із способів боротьби не тільки проти громадянської пасивності українського населення Сянока, а й проти офіційної політики, яку Л. Гец окреслив так: „На Лемківщині маємо нову політику. Відокремлюють цю землю від коріння і забороняють все, що українське...” Зважаючи на

це, тим більше розуміємо його слова: „Почуваю нестримну любов до нашої минувшини і тому призибурю кожний слід нашого буття. Уважаю, що в будучині повинен це бути неоціненний скарб”.

Від 1931 р. настає період успішної збиральницької роботи, що дав право музеєві „Лемківщина” на II з’їзді українських музеологів 3-4 червня 1933 року в Самборі прозвітувати доволі промовистими цифрами: у 1931 році музей мав 1100 експонатів, за 1931 - 1932 роки прибуло 600, а до 25 травня 1933 року - 1706 експонатів.) Отож на час проведення з’їзду музей „Лемківщина” володів колекцією з 3406 експонатів, містився в одній просторій кімнаті при церкві, а віддавали свій час праці в ньому „Лев Гец, артист-маляр, д-р Ф. Коковський, о. С. Венгринович, проф. І. Флюнт, проф. В. Чайківський, о. Константинович, о. Гарасим, п. Коковська і п. Ваньчицька”.

На п’ятому році існування музею в ньому налічувалося близько 5000 експонатів, зібраних у різних місцевостях Лемківщини. За цей час Л. Гец об’їздив понад 60 сіл. Авторитет музею підтверджувався, зокрема, тим, що якраз на його базі в Сяноці 1936 року було проведено IV з’їзд українських музеологів. Зрозуміло, що організаційними справами займався передусім Л. Гец. Він готував й усі необхідні для доповіді на з’їзді інформативні дані про сам музей, який на той час мав уже 6521 експонат.

20 липня 1936 року Лев Гец, як пише він у „Споминах”, „виїхав з рамени музею „Лемківщина” на дослідно-наукову подорож до Грибівського округу. Знайшов багато старовини. Був у Брунарах у о. дек. Погорецького Антона (ночував), далі у Снітниці, Стави, Ганьчовій, Ріпках і Висовій (ночував). 22.7 - Баниця, Чирна (ночував) у о. Кузика Корниля; далі - Перунка, Берест, Поляни і Фльоринка. У Фльоринці ночував у оо. Студитів (о. Іларіон Денешук). Тут перепакував усі зібрані речі і 24.7. від’їхав до Сянока. Привіз цікаві акти з Висової, образи з Баниці і дерев’яну чашу (пушку). Всього матеріалу було 140 кг...”.

На початку 1938 року у Львові (а згодом і в Перемишлі) відбувся „Вечір народної ноші” - своєрідна виставка народного одягу, на якій (завдяки керованому Л. Гецом музеєві) була широко репрезентована Лемківщина.

Велику практичну роботу вів музей у зв’язку з планованою Музеєм Наукового товариства імені Т. Шевченка у Львові на березень 1939 року етнографічною лемківською виставкою. На початку лютого побував у Сяноці й директор Музею НТШ Ярослав Пастернак, залишивши про „Лемківщину” такий схвальний запис:

„...Вражіння виношу із собою наскрізь позитивне: солідна праця з пожертвуванням для неї безкорисливо усього вільного часу поза наукою в школі (пп. проф. Лев Гец та І. Добрянська у чинній службі державній), праця „із серцем” - а у висліді й зовсім поважний зав’язок музею Лемківської землі...”

Десятиліття музею „Лемківщина” припало на воєнний час, непростий і неоднозначний, коли Л. Гец мав підстави заявити: „День сходить мені на пильнуванні музею „Лемківщина”. На щастя, завдяки дбалості Л. Геца та його колег музей „Лемківщина” при переході військ через Сянiк не потерпів, чого не можна сказати про Музей Сянiцької землі, експонати якого було розікрадено. Влада розпорядилася, щоб Л. Гец перебрав його під свою опіку, а згодом передала вже цьому об’єднаному музеєві приміщення замку в Сяноці.

У час окупації від жовтня 1939 по 1944 музей підлягав німецькому Kriesschulamt - відділу освіти, який очолював Віллі Губер, котрий втручався у роботу музею, неодноразово проявляючи некомпетентність. Л. Гец, що міг, поправляв, не піддавався на провокування зневагою, бо й далі вбачав своє головне завдання в тому, аби не покидати колекції, оберігати її скільки буде змоги. Відновлення експозиції дало йому підставу сказати: „Музей все ще є головною точкою заінтересувань у ділянці культурної праці у Сяноці. Тішить мене бодай одно, що перші мої почини з-перед 13 літ у заложенні музею в Сяноці увінчалися у тривале діло. Буде це довгий пам’ятник позиточної праці і жертвенного нашого труду. Поминаючи теперішню форму устрою музею, стверджую, що твір є удалий і вносить в нашу культуру одну цеголку більше - а для Лемківщини зокрема”.

А через рік, у квітні 1943 року, з’являються нові лаконічні записи, за якими знову копiтка щоденна праця: „Улаштовую третій раз музей у Сяноці наново. Цим разом роботу виконую сам”; „цілий день, через два тижні, улаштовую музей”; „нарешті музей знову готовий до життя. Тим разом я цілковито вдоволений. Роботу виконав сам і напружувався понад міру своїх сил. На Великдень буде музей відчинений, але його оглядати будемо аж по святах”. І знову-таки (ніби за іронією долі) через рік, у квітні 1944 року, довелося забирати колекцію в скрині та складати їх у двох кімнатах на першому поверсі - з огляду на загрозу наближення фронту. Готувався до найгіршого. Останні записи Л. Геца, що стосуються музею, - у червні-липні 1944 року - найкращий тому доказ: „...Лишається самому розпинатися, але це понад мої сили, і у свій час я все лишу на місці. Німці свої речі

вивозять організовано, а в нас нема нікого, хто б поцікавився музеєм [...] Буде катастрофа і втрата”; „страх панічний охопив людей, і вони мучаться безмірно. Кінець гри надходить, і тут нема чого розпачати...” Справді, надходили нові часи для Східної Європи. У зв’язку з опануванням влади комуністами докорінно змінилася ситуація, й Л. Гецові вже не довелося відзначати п’ятнадцятиліття музею „Лемківщина” в стінах самого музею, хоч пам’ять про нього не покидала його ніколи.

Ще один аспект праці Л. Геца пов’язаний з чи не найкоштовнішою частиною колекції музею, а саме - іконами, які він реставрував. Очевидно, консультантами його в цьому були, зокрема, Ярослава Музика та Михайло Драган. Можливо, нині ми сприймали б методи реставрації, що їх уживав Л. Гец, скептично, але варто згадати про відомі тепер шедеври українського іконопису, першим реставратором яких був саме він. Це, наприклад, „Успіння Богородиці” (XV ст., з Жукотина) та „Богородиця Одигітрія на престолі” (XV ст., з Фльоринки), „Розп’яття з пристоячими” (XV ст., з Рихвалда), „Архістратиг Михаїл з діяннями” (XVI ст., з Хревта). У музеї були й такі вартісні ікони, як „Деїсус” (XVI ст., з Бортного), „Нерукотворний Образ” (XVI ст.), „Поклоніння волхвів” (XVII ст.) та багато інших.

Науково-реставраційні інтереси Л. Геца були звернені не лише до ікон. Це засвідчує й запис, який він зробив 21 червня 1938 року: „...У Межибiддiю, побіч Сянока, викопано черепки великої посудини з IV-V в. по Хр[исті] - банька з хвилястим орнаментом. Мені удалось, разом з п.Добрянською, відреставрувати цю цінну посуду і дати приблизно первісний образ. Цінний експонат зложено у музеї „Лемківщина”.

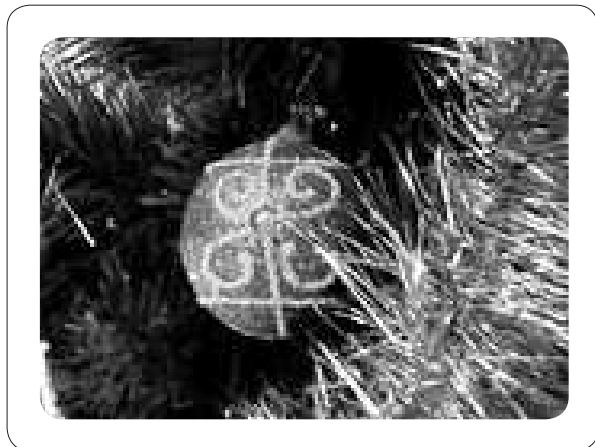
Музей був ініціатором і організатором різноманітних громадсько-культурних заходів, проведення яких вимагало, насамперед від Л. Геца, принципової позиції та активної дії. Можна згадати, приміром, його публічні виклади „Про музейництво і фольклор Лемківщини”, „Спомини з подорожі до Стокгольма”, виступи й роботи, пов’язані з ушануванням у Сяноці Тараса Шевченка (вступне слово на вперше влаштованій тут виставці репродукцій з малярських творів Кобзаря, декорація до Шевченкового свята), відзначену в пресі декорацію мистця до свята Лесі Українки.

Однак і тоді, вже в повоєнний „краківський період”, Л. Гец ні на мить не забував про музей „Лемківщина”, вважаючи його ліквідацію найбільшою трагедією свого життя, і цими роздумами він ділився з друзями. Недарма І. Кедрин констатував: „Не стало „Музею

Лемківщини”, бо й загибена Лемківщина, з якої прогнано автохтонних українців, а ікони з старих лемківських церков показуються як ікони польські, хоч не існувало польської іконографії. І не стало Лева Геца, смерть якого побільшила ряди неповторних і незаступних українських мистців, які були та відійшли”.

Втім, мусимо пам’ятати й сприймати як заповіт те, що хоча й „не зберігся в українських руках „Музей Лемківщини” в Сяноці, але треба зберегти з пошаною ім’я Лева Геца в історії української культури”.

зі статті Олега Сидора

Конфедераты Казімсжа Пулаского і лемкы днесь

В неділю, 27 листопада, проходила в Горлицях конференція, на якій Товариство любителів горлицької землі запланувало собі представити генерала К. Пулаского як польського героя і патрийота. Гоноровий патронат над конференційом приняв горлицький староста М. Вендриховіч. До участі, як головних доповідачів, запрошено проф. Ф. Зейку з Ягеллонського університету і американського консуля Дж. Віка з Кракова. З нашої сторони, але без доповідей, взяли участі пишущий тоты слова разом з проф. Б. Гальчаком, Ш. Гладиком, В. Шлянтом і І. Криничким. Організаторе прислали мі запрошення до участі дос давно, але без пропозиції, же мав бы-м пришыкувати доповідь. Признам, же не мав-ем охоты брати участ в тій патрийотичній імпрезі, але коли почув-ем, же треба на ній представити нашу точку зору на то, кым був і єст для лемків ген. Пуласкі, то не нашов-ем аргументу, жебы повісти: ні, не підю.

І не жалую, же-зме там были. Проф. Зейка зазначыв на початку, же він не є істориком лем літературознавцьом і з такой позиції смотрит на генерала і конфедератів. Пригадав основны

факты, без того бодай найважнішого, то значит, з якого powodu польска шляхта на Україні, в Барі, зав’язала конфедерацію. Ішло о то, жебы не допустити до надання повного правового статусу не римо-католикам, передовсім православным і уніятam. Польска шляхта виділа в тім загрозу для ей панування на Україні. В присязі, яку складали конфедераты, найважнішы были слова, же будут они боронити „свату католицку віру аж до смерти”. Жебы од разу было ясне, як важна была то декларация і до чого допровадила, то повім, же коли мі першому дали слово по доповідях проф. Зейки і п. Консуля, то пригадав-ем тот момент і прокоментував-ем го. Але жебы до того дішло, треба было послухати годинну доповідь професора і кус коротшу п. Консуля. Пуласкі, в уяві першого доповідача, - то фактичний герой і патрийота. Не буду того розвивав, повім лем, же спомнуты были м.ін. історики, які о нім писали: передвоєнний В. Конопчиньскі і повосєнний Я. Копачевскі. З першым трудно ся погодити, бо то т.зв. апольогета особы Пулаского, котрий або поминув того, што было невыгідне для Генерала, або нагынав выштык на сторону конфедератів. Єдно в тім описі діянь Пулаского є правдиве, же выступив проти Росії і короля С. Понятовского, бо они хотіли того зрівняня, о якім-ем споминав. В праці Копачевского виглядат того выштык дуже, дуже інакше, але на ню Професор ся не покликував, жебы не затьмарити образ цілої конфедерації.

З України конфедератів выгнали повстанці Гонты і Залізняка, што знаме з історії як Коліївщина. Для поляків означала она велику загрозу і велике знуцання над панамі і жыдами. То є правда, але такы сут народни, а при тим підсычани релігійныма різницями повстаня. Професор на початку поминув опис різні в Умані (в Гуманю, як повідають полякы), але як йому і ішы єдному дискутантови забракло аргументів, то вернули до того. Належыт ту признати Професорови, же підкреслив тот прийнятий в науці факт, же на війні доходит до нарушання людских прав і норм, а о тім треба пам’ятати.

Проф. Зейка хотів ся тримати фактів і літературы, але поставив собі запытання, чом лемкы уважают Пулаского за ворога і за того, хто вішав наших предків на шыбеницях в Бескидах в роках 1769-1771. І нашов одповід! Назвав цілу справу мітичним і легендарным, а винуватий в тім є В. Хиляк і його “Шыбеничний верх”. Покликався на працю О. Дуць-Файфер, яка дос детально передала зміст того романа. На тій підставі Професор ствердив, же то выдумка письменника, бо неє документів, які бы потвердили, же Пуласкі вішав русинів, а лемкы літературну фікцію прияли за реальний факт. Такых документів

фактычні неє і не може бути, бо по-перше сам Генерал не вішав, а по-друге, то такы документи мусіли бы писати сами конфедераты на себе. Не робили того неписьменны хлопи, не заховалися церковны книги, але осталася людска пам'ят і місця в наших селах, де сут шыбеничны вершкы і верхы, а також сьліды по конфедерацкых окопах. В судовых документах, а они сут в архівах, дост єст записів о припадках застрашаня люди, накладаня контрибуций, рабуваня мастку, знущаня над хлопами. Тоти, якы я видів, односяться переважні до польскых сіл, нашым было надто далеко і за високо. Думам, же як діялося так в польскых селах, а терпіла тіж шляхта, то в наших могло быти лем гірше.

Поставлене в відповіднім місци, яке выбрав професор, запытаня, ци ворожо наставлений був Пуласкі до лемків, бралося з того, як він зазначыв, же по негативній децизії воєводи С. Краціка в справі будовы пам'ятника в Высові, появилась в інтернеті маса неприхыльных для лемків дописів. Я їх не чытав, признам, а чом были неприхыльны і хто їх писав, можу ся легко додумати. Пригадав тіж професор, же запротестували в тій справі обі нашы церкви й прочытав лист єпископа Адама, бо був він остро зредагуваний. Не поминув тіж протесту Об'єднання лемків.

Зо стороны проф. Зейкы было ішчы пару іншых закидів і уваг, але меншой вагы, та певно тіж такы, о яких єм юж забыв. Як іде о доповід п. Консуля, то він зосередився - што є нормальне - на тім, як ся заслужыв Пуласкі для Америки. Хочу повісти, же був в тім барз конкретний і об'єктивний. Хвалив го за створіня підстав до зорганізуваня американьской кінниці, але при тим пару раз зазначыв, же Пуласкі нияк не розумів американьскых обставин. Не потрафив ся добесідувати з тамтыма командувачами в ріжnych справах. Быв такий „паньскый”. Зо слів Консуля выникало, же під Саваннаг завинув сам Генерал, котрий хотів переформувати кавалерію і як раз в такім моменті був ранений картачом.

Не буду знав, ци сьвідомі, бо єм ся не зьвідав, п. Консуль мусів вертати до Кракова, ци несьвідомі, дав мі він важний аргумент в дискусії з Професором. Консуль, який войско одслужыв в кавалерії, під сам конец свого выступу повів, же Пуласкі не розумів і ся з тим нияк не годив, же як він дашто хотів взяти од американьского фермера, то найперше мусів го о то попросити. Скоментував-єм тот момент так, же мы розумієме Генерала, бо він в Польщы, а тым більше в Бескидах, а за ним конфедераты, о нич не просили. Они брали, што хотіли, часом обіцювали, же заплатят, як будут мати грошы, а як ся їм дахто спротивив лем хоч словом, то був для них ворогом і служыв Росії.

Якы были того результаты, то записала людска пам'ят.

Ішчы лем в телеграфічнім скорочинію доповім, же з нашої стороны шыткы, яких єм назвав, заняли, як повідають, принципову і аргументувану позицію. Думам, же ся Організаторе такого чоґоси не сподівали. Важне было то, же проф. Гальчак, як історик і політолог вказав, же не вільно нагыпати по-свойому факти. До тых фактів я додав бы-м і такий, о котрим пише Копачевскі, же Пуласкі не лем був замішаний в піврваня короля Понятовского, за што заочні був суджений, названий королевбивцьом і сказаний на смерт, але же вкрав великы грошы, то была друга важна причина, яка казала му втікати аж до Америки. Пригадало мі ся ішчы, як іде о піврваня короля, же вказалася недавно (спомнув о ній Професор), книжка вроцлавского історика, котрий переконує, же само піврваня то была работа російскых тайных служб. Може і сут підстави, жебы так думати, тым більше, же т.зв. „спискова теорія дій” все має своїх прихыльників. Як бы так было, то видів бы-м в тім справну роботу царскых служб юж в тамтых часах. Пригадам, же суджений був в польскім суді. Выбирайте, што кому ближе.

Треба згадати ішчы п. Івана Криницького, який спокійно і з доказами натякнув на нельогічність тверджень о браку документів, якы сьвідчат о діянях конфедератів. А хто мав їх писати? Неграмотны русине? Сут зато іншы документи. Єдным з них є траґар в церкві в Высові, на якім є дата і запис, же церков была одбудувана по тім, як попередню спалили конфедераты.

Двоє спосеред нас, а было наших в великій повній сали комплексу професійных шкіл в Горлицях лем пару осіб, записало на диктафоні дискусію конференції. Мав єм з того скорыстати, але якоси ся мі не вдало. Може дахто доповнит мої заувагы чымси ішчы од себе. Я лем додам, же Організаторе запросили мене і проф. Гальчака на обід, на котрім панувала симпатична атмосфера. Побесідували-зме сой ишчы кус, лем юж барже не на тему конфедерації. Я запросив проф. Зейку на „Ватру” до Ждыні, але одповів на то, же йому родина так організує вакації, же до того часу не міг на ній быти. Жалую, же не было п. Консуля і п. Старосты, з якими можна бы было ішчы дашто выяснити. Думам же-зме доказали, же то не мы назвали Пулаского ворогом лемків, а наша аргументація проти пам'ятника в Высові оператся на фактах. Вказали-зме любителям горлицькой землі, з котрых єден, а важний, бо спонсор будовы пам'ятника, назвав нас лемками-поляками, же мы-зме русине-руснакы-лемкы, котры стоят за тым, жебы сусіде - полякы шанували нашу історію і нас самих.

Андрій Ксенич

*Штефан Гладик запалят оген пам'яти
під хрестом на Шибеничним верху*

Довгождане місце пам'яті

Про Шибеничний верх і підняти кроки ОЛ, скерувани на встановлення місця трагічних подій з II половини XVIII ст., а потім відповідне означення і вшанування жертв в Ізбах ширше писали-зме в Ватрі № 3(74).

На тиждень перед листопадом конференцією присвяченом К. Пуласкому, завдяки особливим стараньом Голови ОЛ Штефана Гладика в 240 -ту річницю од трагічних подій на ізбянським Шибеничним верху Об'єднання лемків остаточно поставило Пам'ятний Хрест русинам - жертвам конфедератів барських.

Хрест на Шибеничним верху, одляний на взір іншого ізбянського цмунтірного хреста, зведений на муруванні цоколі, не буде лем спогадом про трагічні події минулого, але передо вшитим засвідчить, же пам'ятаме о кривді предків, яка юж третє століття лишатся міцно закарбуваном в нашої свідомости.

(мг)

Спітканя з Лемківщином

15 і 16 листопада юж третій раз гурток ОЛ з Любіна реалізував проєкт „Спітканя з Лемківщином”. Як штороку проєкт вспомагала молодь IV ліцею з Лігниць. Дофінансувало його Любінське староство (в тим році) та Уряд міста Любіна. Проєкт, скерований до учнів середніх шкіл Любіна, має характер переважні освітній, хоч то напевно промоція лемківської культури, вказання отвертя української школи на лемківські справи чи знак доброй співпраці ОЛ з владами Любіна. Напевно є барз дуже позитивних аспектів того проєкту. Він головні творит нашу історію гнешнього житя як громади вигнаних в 1947 році, як і шкіл, до котрих є скерований. Вчит там релігійной і національной толеранції, але і будит надію, што наша культура важна не лем для нас.

В тим році ми відвідали Комплекс шкіл № 2 (юж третій раз) і Комплекс шкіл № 1 (гірничя). Піснями, строями та словом будили молодих людей, штоб хоч кус і не лем кус зацікавилися нашим лемківським світом. Штоби вказати наше богатство культури, котре видно всяди в нас, запрезентували-зме тіж лемківську кухню. Перогами, галушками, бобальками приближали красу Лемківщини. Нашу лемківську нележку долю представляв-єм історично, а молодь ліцею піснями та усміхом свідчила, што ми є і будеме. Пан Іван Тирпак - голова гуртка ОЛ з Любіна спогадами з Різдвяних свят з-перед вигнання, як

історична криниця, отверав світ житя лемків в Зубрику.

Вірю, што проєкт пробудив і будит авторів і глядачів до прагніня пізнання в ім'я згоди, пробачиня і глядання краси в собі і в другій людині. Кожний нарід несе в собі своє особисте богатство, лем треба хотіти його видіти і шанувати.

Дякую за принятя - спітканя юж третій рік з ряду пану директорови Маріянові Шагалі з Комплексу шкіл № 2. Він є тіж головою гуртка ОУП в Любіні, а і взірцьом як треба шанувати своє, штоби нас шанували.

Адам Вєв'юрка

З Лігниць в Туреччину

Від 2 до 8 жовтня 2011 р. наша молодь (8 учнів) IV ліцею з Лігниць з вчителями перебувала в Туреччині. Виїзд цей був наступним етапом освітнього проекту *Comenius*. Раніше наші ліцеїсти відвідали Грецію, Італію, Литву та Латвію. Головна мета проекту – пізнати себе та поглибити знання англійської мови. Ми прилетіли

до Стамбула, але так насправді нашим містом – господарем була Кандіра. Там дуже тепло. Привітали нас учні школи, яка також бере участь у проєкті *Comenius*. Наші учні проживали в турецьких родин, де могли побачити їх щоденне життя, а також ближче познайомитись. Під час перебування в Кандірі ми брали участь у шкільних заняттях, на яких нам показали міні-фільм про Туреччину, була дегустація страв турецької кухні, танці під автентичну музику. Ми зустрілись з мером міста, який не тільки нас, але й інші делегації шкіл обдарував сувенірами. Ми також оглянули місто Ізмір, в якому захопила нас палата – хата творця турецької держави Ататюрка. У наступні дні ми відвідали зокрема Стамбул. Велике враження справила на нас Гагія Софія та Блакитна Мечеть. Взагалі місто є чудове. Там живе біля 15 млн. людей. Туреччина - це держава, яка єднає Європу і Азію своєю природою, історією та культурою. Наша молодь могла побачити ті зв'язки завдяки проєктові *Comenius*. З другого боку - це промоція нашої культури, традиції на міжнародному рівні. Не маємо права соромитися нашого багатства, котре допомагає нам протягом століть зберігати українскість тут, у Польщі, та передавати її нащадкам. Як вчителі й учні IV ліцею з Лігниць віримо, що це ніколи не загине.

(ав)

Прохання до Вас

З огляду на Ювілейну XXX Лемківську ватру, яка одбудеться 20-22 липня 2012 року в Ждини звертаємося до Вас, Шановни Читаче, з великим проханням надсилати до нас скани фотографій, фільми і інші архівні матеріали, пов'язані з тридцетилітньою історією *Лемківських ватр* од Чирной по Ждиню.

З вдячністю, Редакція

Золотий ювілей Марії та Андрія Пецухів

6 серпня 2011 р. минуло 50 років від вінчання Андрія Пецуха (нар. 5.12.1929 у Фльоринці) і Марії з Ковальських (нар. 1.04.1931 у Полянах) в Осецьку, куди в 1947 р. вигнали з Полян Ковальських. Марія і Андрій замешкали в Пожадлі, куди була вигнана родина Пецухів. Виховали п'ятьох синів: Романа, Богдана, Петра, Григорія і Павла, мають п'ятьох онуків і дві внучки. Ювіляри були і є прикладом

Марія і Андрій Пецухи (молодята - 1961)

патріотичного подружжя. В їхній хаті все живим був рідний дух, а польської мови в родинному і сусідському житті чути не було. Робили все, щоб у Пожадлі відбувалися греко-католицькі Служби Божі. У 1985 р. Андрій Пецух став церковником, а потім також дяком. Нині Апостола співає привчений дідом дев'ятилітній онук Матвій.

Від імені цілої родини, а головне синів з сім'ями, бажаю стрийкові і стрийній ще багато радості і Господньої Благодаті на Многії і Благії літа!

Братанок Мірко

Оборонець „Лемківської Республіки”

Хоч д-р Лев Ганкевич жив і працював у далекім від Лемківщини Львові і тої Лемківщини аж до Другої світової війни особисто майже не знав, хоч сам він політично належав до української соціал- демократичної партії, непопулярної серед консервативних лемківських селян, то ім'я його було знане в цілій Лемківщині - так серед молодого, вже по-українському вихованого покоління, як і серед старшого, що ще себе називало „твердими русинами”.

Виринуло ім'я Лева Ганкевича на Лемківщині серед таких драматичних обставин. Після розпаду Австрії, в листопаді 1918 року, лемківські регіональні патріоти організували свою „Головну Руську Раду” у гірському селі Фльоринка, коло Грибова в Західній Лемківщині. Ця „Головна Руська Рада” проголосила „Лемківську Республіку”, що мала б включати цілу Лемківщину між Сяном і Дунайцем - на півночі від Карпат і на південь - аж по Пряшів, цебто також територію теперішньої Східної Словаччини.

„Лемківська Республіка” мала відтак увійти у федерацію з новоствореною Чехословацькою Республікою. Але через кілька місяців польське військо зайняло оту „Лемківську Республіку”, а всіх членів її Уряду, що не втекли за Карпати, було арештовано, їх оскаржив польський суд у „державній зраді” і в 1921 році в Новім Санчі почався проти них славний політичний процес.

На лаві оскаржених сиділо шість лемківських патріотів, в тому три священники: о. Дмитро Хіяк, парох у селі Ізбах, о. Петро Каламунецький, парох Святкової і о. Роман Прислопський, парох у Жегестові над Попрадом. Трьома світськими обвинуваченими були: д-р Тихановський, лікар із Криниці, д-р Ярослав Качмарик, адвокат у Мушині і селянин Николай Громосяк, війт у Криниці.

Обвинувачених обороняли три запрошені українські адвокати: д-р Володимир Загайкевич із Сянока, д-р Кирило Челюнчакевич, сам родом лемко і д-р Лев Ганкевич зі Львова, лідер соціалістичної партії і редактор її газети „Вперед”.

Лава присяжних новосандецького суду складалася з самих поляків. На розправі Николай Громосяк сказав: Я маю 70 літ та не пам'ятаю, щоби Лемківщина коли-небудь належала до Польщі. Коли Австрія розпалася й усі народи почали будувати свої держави, то й ми „Лемківську

Республіку” створили, живемо спокійно, ніяких бунтів не робимо і за це не можна карати.

Адвокат д-р Лев Ганкевич був світлим промовцем і знаменитим правником. Він очевидно відіграв найважливішу роль серед оборонців підсудних лемків. Польський прокурор пробував звичайного шовіністичного аргументу: „Покарайце вивротовцув, а рускі людек пуйдзе за вами”. Та після знаменитої оборони адвоката Лева Ганкевича лава польських присяжних звільнила всіх підсудних від вини й кари.

Розгляд тривав до пізньої ночі. Родини підсудних чекали нетерпеливо в коридорі. Врешті вийшов із зали д-р Ганкевич. Дочки Николая Громосяка гірко плачуть, розпитують адвоката. А д-р Ганкевич каже: „На плачте, Ваш няньо звільнений”. Вони зразу не хотіли вірити, аж тут виходить батько - вільною людиною. Кинулись до нього діти з плачем радості, обіймали няня і по руках цілували...

Адвокат Лев Ганкевич помер на еміграції в Нью-Йорку в грудні 1962 року.

Степан Пельц

„Лемківщина” № 4(23) 1984

Богданові Осадчуку – Отаману поєднання

*Ти завжди стояв
Поміж нами
Українями і поляками
Піднімався
По нашій сліпоті
До кордонів неба
Правду кажучи
Без егоїзму
І ревностів
Твоє перо полинним
Словом плакало
Надію сіяло, сіяло
Може тепер
На цьому «престолі»
Покладемо дари
Зрозуміння
Обох народів
І спільної недоли*

**Вічная Тобі Пам'ять!
«Отамане поєднання»**

Зо шпаргета баби Вужи

Дороги читаче, пропонуємо нову кулінарну рубрику, в котрій будемо публікувати цікаві лемківські сучасні переписи на Свята, гостини і родинні спітканя.

☀ Ребра в меді ☀

2 кг пацячих ребер
6 вжиц сойового сосу
4 вжиці віцту
3 вжиці меду
1 вжиця цукру
1 вжиця комперяной муки
попер

Смачногоооо!
Смачногоооо!
Смачногоооо!

*Оригінальний глиняний шпаргет
з рідної хижки Теодора Корбича
в Снітници*

Ребра вмити і розділити на менші частини. Вимішати сойовий сос з віцтом, медом, цукром. Додати попря до смаку. Ребра дати до миски і залити маринадом, лишити під прикриттям 2 години. Переложити вшитко до рукава до печиня. Печи в пекарнику при температурі 180° півтори години. По впечиню злити сос і загустити го муком комперяном.

Перепис Розалії Корбич

З традиційной аптечки

В зимовим сезоні перестуджінь і хворіб варто сягнути до натуральних лікарств – ріжного зілля, яки використовували іщи наші прабабці, жеби зміцнити організм і допомогти го в змаганнях з інфекційом. Анна Шкурат, фармацевт, пропонує пару способів на ріжни неприємні „несподіванки”, яки можут спіткати кожного в зимовий час.

• Коли допаде горячка допоможут:

- напар з квіту липи
- напар з квіту хабзини (чорного бзу)
- напар з овочів малини

• На сухий кашель можна приготувати:

- напар з коріня алтеї лікарской (prawoślaz)
- напар з листя вотату (podbiał)
- напар з квіту мальви (ślaz)

• На мокрий кашель помічними будут:

- напар з зілля тим'янку
- напар з чеберника (macierzanka)
- напар з бабки ланцетовой

• При катарі можна робити інгаляції:

- з анижового олійку (мали діти)
- з олійку еукаліптусу, сосни (доросли)

• До смакування при перестуді уживають:

- гусячий смалец (можна смакувати навет маленьки діти)

• Для дорослих можна приготувати таку мікстуру:

- 1 вжичка гусячого смальцю, 1 вжичка меду, півшклянки теплого молока

- **Зміцнити організм** можна натуральном вітаміном С, котрий найдемо в дикій рожі, рокитнику, смородині, журавині, хабзині.

Хабзина

Жичу доброго здоров'я!

Анна Шкурат

Почитайте мі, Мамо ...

Ангелик і Пастушок

Байка про золоти пера

Як Ісусик ся народив, сталася така пригода:
Мати Божая втікала пред вояками Ірода з Ісусом
маленьким, з Йосифом стареньким. Ішли луками,
полями, лісами, в голоді, в холоді, в темні ночі, коли
нич не видят очі. Ішли зраня без снідання, всяди поле,
пусте, голе, не є хижки, не є стежки, ни людини,
ни звірини. Прилетіли к ним пташочки – білі чисти
голубочки, над Ісусом політали і тихісьо повідали:

- Спішся, спішся, Мати Божя, спішся ти,
Ісусе милий, жеби воїни Ірода в поли вас
не догонили! Знаме стежки ми таємні,
покажемо вам, хоц темно, Йордан перейдемо
вночі, бо барз хцемо вам помочи!

Цілу нічку мандрували, за Йорданом повідали:

- Тепер з вами ся пращаме, юж безпечни сте
– то знаме, ззаду військо ся лишило, оно вночі
поблудило. Помаленьки ідте дале, ми летиме
в свої краї, бо зме чисто зголодніли, цілих три
дни нич не їли.

Одповідат їм Дитятко:

- Жаль, же терплят так пташатка!
На схід летте, голуб'ятка, стоїт там
убога хатка, а в тій хатці дві сироти,
дадут хлібця вам і води.
- Як нас они нагодують, коли сами
голодують?
- Мають зерна іщи жменьку, то
накормлят вас, маленьки.
- Як їм маме дякувати, кед накормлят
голуб'ята?
- Коли każde зіст зеренце, то най даст
сиротам перце.

Полетіли Голуб'ята, нашли там убогу хату,
сіли собі на порозі, вишли з хижки діти боси:

- То для вас тоти зернята, їдьте,
прошу, голуб'ята!

Каждий голуб зів зеренце, а для діти оддав
перце. Діти перка позбєрали, барз ся потім
чудували: чудни били ту пташата, бо їх перка
сут зо злата.

Тішатся сироти в хаті, зме щасливи і богати.

Буде хліб і буде каша, обновиме хижку нашу.

Вишитко за то злате перце, што дав Бог за
щире серце.

Юрій Шкрумеляк
адаптація В. Гойсак

А што чувати на Антоничівці...

З перспективи минулого року

Першов рік, як регулярні, штомісяц, навет два рази в місяці могли-зме ся зйти на Антоничівці. І што з перспективи того року виникло?

А но то, же, крім подій, викларувалася тіж концепція того місця яко універсального простору для культурной і культуротворчої діяльності в артистичній і суспільній сфері не лем ОЛ, але вшитких люди, котри маюť штоси цікаве до запропонуваня і запрезентуваня. І жеби не бити голослівним, припомну хоц би того, же в просторі Центру нашлося місце для ансамблю “Дулярови братя”, який може робити музични проби. Штоправда не вдалося в 2011 р., але напевно на початку 2012 року вистартує діяльніст бібліотеки. То бив час спіткань з різнима людьми і обміну інформаційом, можна речи: хто? што? і по што?

І мам таку свою суб’єктивну думку, же Б. І. Антонич напевно бив би задоволений з такого різноманітя подій в Центрі, о ківко сам бив гуманістом, людином мультідисциплінарном: писав верши, компонував музику, займався хореографією, інтересувався мистецтвом. І зважаючи на короткий проміжок часу коли жив, треба повісти, же бив плідним артистом.

Нашрої XI Лемківського Єрусалиму

Горяче винко, бренканя, бесідуваня...

... і мистецтво - таке гасло било заохотом до участі в вернісажу XI Лемківського Єрусалиму в осінний вечер 21 жовтня. На фасаді сусідньої хижі гости витала мультимедіальна презентація, зроблена спеціальні до проєкту Лемківського Єрусалиму, всередині бренкала група “Дулярови братя”, горяче винко в заголовку того акапіту юж написала-м, а гостьом спеціальним того вечера била пані Івона П’єнтак з Польского Радіа Жешув.

Пані Івона била ”провокакторком” бесід на тему Лемківського Єрусалиму, культурной тотожности артистів, яки брали участ в тім проєкті, лемківской культури і мистецтва. Яко журналістка не давала вснути участникам вернісажу, а особливо мі. З той причини, же од семох років “гімнастикуюся” при тім проєкті, а функція, яку мам (куратор виставки), зобов’язує мене до того, жеби знати вшитко або

Муза першого тамунку на 102 Антонича

праві вшитко на тоти темати. Тото речиня, то з гумором читайте. Так чи так, но напевно вартат не лем обізнати праці, але і побесідувати о тих справах.

Забава на 102!

Побренкати каждый може... Лемківський “джем сейшин” з нагоди спізнених роковин Б. І. Антонича – 102-и роковини з дня народження поета розпочали-зме 12 листопада, о год. 19.30 виступом ансамблю «Гудаци & Дос байка», до яких пізніше прилучилися “Дулярови братя” та музиканти з інших гуртів: “Серенчи”, “Бур’яна”, “Ручаю”. І дійсно, забава била гідна, поспівати, побренкати каждый міг доволі, кого лем Панбіг голосом обдарив і знанням гри на дакім інструменті.

Увага! “Лемки - білянс XX століття”

Властива назва отвертого викладу професора, доктора історичних наук Богдана Гальчака з Зеленогірського університету – “Лемки - білянс XX століття”. Виклад мав місце 27 листопада 2011 р. Позволю собі на коротку, повикладову рефлексію, о ківко білянс тот бив невеселий для нашої громади. Проф. Гальчак на вступі висвітлив загальний, але конкретний етнографічно-історичний зарис регіону Лемківщини і проблематику його національної ідентичности. Потім проаналізував на прикладах діяня різних суспільних громад, їх спосіб функціонуваня і вплив на зменшеня процесу асиміляції, в тому числі і впливу церков. І в кінці того, што, певно, било найбарже гірке для нас, то кількості і

проценти процесу асиміляції протягом 65 років від акції “Вісла”.

Причини і наслідки в числах зробили велике, але гірке вражіння, певно, не лем на мі. Усвідомили, же маме велику проблему, з котром треба штоси робити, прудко і інтенсивні, найкраще при згуртуваню нас вшитких: основної одиниці, яком є родина, Церкви та організацій. Так, процес асиміляції постує в шаленім темпі - то факт, але лем од нас залежит, як довго перетримає.

В тим вшитким чудуют мя дві справи, перша - то барз невелика кількіст представників єдної і другої церкви на одчиті. Прецінь на процесі асиміляції тратиме вшитки: церкви - вірних, а суспільні організації - потенціальних участников культурних подій. А друге - то передача в Радію лем.фм зроблена на основі награного викладу. Поминаючи факт, же сам рівен передачі бив низкий, а точніше, спосіб ей веденя, то з студийної бесіди виникат, же ведучи не видят проблему! Наша культура – на першим пляні

Проф. Богдан Гальчак

- так добрі ся розвиват, а справи асиміляції - то проблема не знатя якої черги.

Думам і мам надію, же шокова терапія, яку перепровадив проф. Гальчак буде причинком до задуми і принесе добрий результат наших діянь.

Што має спільного село Лося з Венеційом?

І зас густі бесіди при нагоді вернісажу виставки малярства Гелени Янусь (хоц і не лосянки) “Лосянська Венеція”. Густі тим більше, же назва виставки зобов’язує до того, жеби ей вияснити. Як повідала сама авторка праць (і што видно тіж на пару образах) в Лосі є аж 18 мостів! І якоси так ся повело, же в селі мешкали або мешкают люде, обдарени якимси талантом. Жив місцевий поета Яків Дудра, якийсь час мешкав Анджей Стасюк, знана не лем серед наших Юлія Дошна, дитячий ансамбль “Веретено” тіж з Лосі. Сама авторка виставки од трьох років мешкат в селі, а найважніше - то мазярство, з якого лосяне сут знани, а в селі є єдина в світі мазярська загорода. О ківко Венеція била і є портовим та

З Геленом Янусь бесідує Наталія Гладик

Того вечера била тіж проєкція фільму “Ой поїхав мазяр в світ”, то фабуляризуваний документ, який образує мазярське ремесло, а який ОЛ награло в 1995 р. завдяки фонду ПХАРЕ.

Хто бив присутній, дуже ся довідав і закусив солодким, тіж “родом” з Лосі.

“Двері Лемківщини”

Тот рік культурних подій замкнула прем’єра фільму “Двері Лемківщини” Романа Крика в кіні В’ярус і спітканя з режисером в Антоничівці.

По прем’єрі присутні мали змогу вимінитися вражіннями, побесідувати з участниками фільму та вивідатися режисера о його наступні фільмові реалізації. В розвагах виявилася тіж пропозиція награня фабуляризованого документального фільму, який зобразує цілий перебіг акції “Вісла”, як нас депортували і в яких умовах.

(Продовжіння на 18 с.)

Зустріч з авторами фільму по прем’єрі

З резюме

У книзі на підставі багаторічних соціально-етнографічних, історичних та соціологічних досліджень висвітлюються процеси історії боротьби за українську Лемківщину і збереження свого етнографічного краю. Ця боротьба утверджувала лемків як автохтонів західнокарпатських земель. Подаються відомості про розвиток народного шкільництва і хорового мистецтва на Лемківщині.

Значне місце займають питання депортації українців з їхніх етнічних територій – Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя в 1944–1946 роках у Радянську Україну і насильне вигнання внаслідок акції “Вісла” в 1947 році на північно-західні території Польщі, що відійшли від Німеччини, з метою асиміляції.

Аналізуються результати соціологічних досліджень автора з цієї проблеми та спогади виселених, які вдалося зібрати автору. У зібраних матеріалах, спогадах людей подаються докладні описи подій у селах українських етнічних земель Закерзоння, джерела трагедії жорстокої депортації українців з їх споконвічних

Учасники презентації книжки Галини Щерби «Розквіт і трагедія Лемківщини»

етнічних земель. Заслужують на особливу увагу спогади депортованих українців та вояків УПА про ті страшні звірства, яких допускалися над українцями під час депортації. Вони є судом і вироком за злочини.

Спогади доповнюють один одного, вносячи новий запис людської долі та індивідуальний погляд на описувані події, що становить основне багатство книжки.

За тих умов тільки одна політична сила виступила за справжнє національне визволення українського народу та соборність його земель в незалежній державі - це ОУН-УПА. Вони послідовно боролися за державну незалежність України та етнічну соборність її земель, а разом з тим за рівноправні взаємини самостійної України з сусідніми державами і загалом країнами Європи.

Заслужений артист України Остап Стахів

У цьому контексті пропонується сучасна модель українсько-польських стосунків, можливості і перспективи українсько-польського співробітництва за умов нових засад гуманістичної політики, принципів загальнолюдських цінностей та інтересів обох народів.

Книга викличе зацікавлення у тих читачів, які вивчають історію України, цікавляться українсько-польськими стосунками, розрахована на широкі кола громадськості.

**Щерба Г.І., *Розквіт і трагедія Лемківщини*,
(Фундація Дослідження Лемківщини в Америці;
Наукове т-во ім. Тараса Шевченка, Львів:
Вид-во Української академії друкарства,
2011- 464 с., іл.)**

Розквіт і трагедія Лемківщини в очах сучасників

В Інституті народознавства НАН України 13 листопада 2011 року зібралося багато людей: члени Наукового товариства ім. Тараса Шевченка, вигнанці з Лемківщини, Надсяння та Холмщини, ветерани ОУН-УПА, студенти Львівського національного університету ім. Івана Франка на презентацію книги доцента Львівського національного університету ім. Івана Франка Галини Іванівни Щерби під заголовком „Розквіт і трагедія Лемківщини“ (Львів, 2011. – 464 с.).

Зустріч почалася привітанням авторки з нагоди виходу в світ цієї книги. Заслужений артист України, депутат Львівської обласної ради від Всеукраїнського об'єднання “Свобода” Остап Стахів гарно оцінив книгу й у подяку заспівав і виконав на бандурі кілька патріотичних пісень.

Галина Щерба розповіла присутнім про те, як вона збирала матеріали для написання книги і розкрила зміст самої книжки. Звернула увагу на те, що її цікавила проблема, чи переселення українців з Лемківщини, Надсяння й Холмщини було добровільним, чи примусовим. Провівши соціологічне дослідження науково довела, що переселення було брутальною депортацією, що підтвердили 95% опитаних переселенців.

Голова Ради старійшин Львівської організації Всеукраїнського товариства “Лемківщини” Іван

Омелянчик Щерба зупинився на розділі книжки, що висвітлює історію Лемківщини. Підкреслив, що не дивлячись на те, що Лемківщина протягом віків попадала під окупацію різних держав, і їх правителі прагнули одного, щоб цей лемківський народ, що мешкає в загублених гірських селах, асимілювався, розчинився, втратив свою національну своєрідність, лемки не піддалися ні асиміляції, ні денаціоналізації, а завжди з усім

українським народом боролись за національні права, за волю і незалежність України в часи повстання під проводом Б. Хмельницького та в ЗУНР у 20-х і в ОУН-УПА у 40-х роках ХХ століття.

У дискусії про книгу виступив професор Державного Університету “Львівська політехніка” Орест Чабан, член Львівської організації Всеукраїнського товариства “Лемківщина”, який позитивно оцінив працю Галини Щерби над книгою та правдиве і наукове висвітлення розвитку народного шкільництва на Лемківщині від найдавніших часів, яке мало великий вплив на розвиток культури і освіти лемків та їх національної свідомості. З ентузіазмом виступила народна артистка України, професор Львівської державної музичної академії ім. Миколи Лисенка Марія Байко. Вона звернула увагу на дослідження автором книжки історії розвитку хорового мистецтва і поділилась спогадами про своє дитинство та депортацію її сім'ї з Лемківщини у 1945 році. Андрій Тавпаш звернув увагу на те, що Галина Щерба приділила багато уваги відвідуванню лемками своїх колишніх сіл та висловив надію, що Лемківщина відродиться й відновляться її культура, звичаї й традиції. (...) Василь Кук на знак подяки вручив авторці на спогад свою книжку „Борці за волю України”, видану у 2010 році, а Ігор Попович прочитав свій вірш „Слово про хліб” і урочисто подарував на вишиваному рушнику хліб та побажав подальших успіхів у написанні наступних цікавих книжок. Зворушливим був виступ самодіяльної поетеси, яка пише лемківською говіркою, Анни Щерби з віршем „Туга за Лемківщиною”.

Усі виступаючі підтвердили, що книжка за структурою логічно побудована, цікава за змістом, наукова, заслуговує на увагу і популяризацію.

На завершення презентації книжки відбувся концерт хорової капели „Лемковина” у складі: Ольга Стефанко, Анна Гусак, Андрій і Руслан Гули, які виконали пісні: “Лемківська молитва” на слова Василя Хомика, муз. Зиновія Кріля, “Ой, верше, мій верше”, “Ішли селом партизани”, “Тужно грала чудова скрипка”, “А ти, дівче, як ся маш”, “Боже, Боже, як ся старам” та “Зашуміли ліси”. Учасники презентації нагородили їх бурхливими оплесками, а Галина Щерба в знак подяки та на згадку подарувала всім учасникам презентації книжки з автографом.

Усі учасники презентації залишились дуже задоволеними, побажали авторці подальших успіхів у дослідженні проблем Лемківщини та майбутніх цікавих монографій і презентацій.

**Олеся Садловська
Роксолана Яремкевич**

Продовження з 15 с.

Гостьом прем'єри і спітканя бив горлицький староста Мірослав Вендриховіч, який м. ін. рюк:

Z niemałym wzruszeniem dotrwałem do końca tego filmu (...). W tym filmie oprócz cudnych ludzi, którzy zagrali jak artyści, zagrały niezwykłą rolę drzwi, te lemckowskie drzwi. Dla mnie to była, oprócz osób, jedna z najważniejszych ról. Powiedziałem przed chwilą (...), że my wszyscy powinniśmy przez te drzwi przejść. Wszyscy, ale też i Lemkowie i Polacy razem. Te drzwi są na tyle pojemne, że jesteśmy w stanie przez nie przejść. Na pewno powinien przejść polski parlament, tych 460 panów z Wiejskiej i iluś senatorów. Na pewno powinni przejść również mieszkańcy Bielanki i innych miejscowości, żebyśmy przestali się bać. Czegóż możemy się bać? Historii? Myślę, że jak przejdziemy przez te drzwi to dopiero wtedy będziemy w stanie zbudować dobrą przyszłość, a o to przecież nam wszystkim chodzi.

Co czuję po tym filmie? Z taką, dość dramatyczną emocją odebrałem ten film, że nie potrafiliśmy tego zrobić [rozwiązać problemu – red.] przez tyle lat. Może ten film w tym pomoże. I oby tak było. Dziękuję bardzo.

Наступне наше спітканя, тим разом святочне, одбудеся 22 січня Нового року. В тот ден виступит для Вас з різдвяном програмом колектив «Стебничанка» зо Стебника.

Натоміст 03 березня 2012 р. зачинаме новий цикл спіткань на Антоничівці (виступи колективів, панелі дискусійні, вистави артистичні ітп.)

Щиро запрошає! Христос Раждаєся!

Наталія Гладик

Хроніка ОЛК за 2011 р.

18 січня у гостинному приміщенні Baby Point Lounge, котре провадить власителька Іванка Чолій (Кобиляк) з мужем Петром, зійшлося біля 120 осіб на своєму традиційному святі - Щедрому вечорі, програмою якого провадив голова Першого Відділу ОЛК в Торонто П. Лопата. Почалася вона освяченням йорданської води та харчів отцем Олегом Качуром, після чого проходило споживання смачних пісних страв, декламація щедрівок найменшими діточками, вітання з Новим 2011 роком голови КУ ОЛК Адама Стеця та співи різноманітних колядок.

28 січня в приміщенні Пластової домівки відбулося засідання КУ ОЛК, на котрому оформлено Комітет для відзначення 50-ої річниці заснування ОЛК.

30 січня в домівці ім. Тараса Шевченка в Торонто відбулася зустріч із членом Федерального парламенту Канади Борисом Вжесневським, яку організував комітет для зібрання фондів на видання книжки-путівника про всі етнічні землі в кордонах сучасної Польщі. Автором книги є Юрій Гаврилюк - головний редактор журналу "Над Бугом і Нарвою". Б. Вжесневський пожертвував на це видання 10.000 (десять тисяч) доларів. Від імені членства ОЛК та голів Першого і Другого Відділів в Торонто П. Лопата і Йосиф Войтович зложили на ту саму ціль суму - одну тисячу дол.

13 лютого відбулися Загальні річні звітодавчі збори КУ ОЛК.

27 березня відбулися Загальні збори Першого Відділу ОЛК в Торонто, про які можна більше довідатись з "Лемківщини" ч. 1, 2011 р.

16 квітня спільними силами членів ОЛК та Об'єднання українців "Закерзоння" влаштовано презентацію фільму Романа Крика "Остання поїздка додому" про наслідки сумнозвісної операції "Вісла" 1947 року в Польщі. Автор продукції був присутній в Торонто та після показу фільму мав змогу відповідати на питання.

29 квітня відбулися Загальні збори Другого Відділу ОЛК в Торонто, на котрих обрано нового голову Володимира Покришчака.

1 травня 110 осіб зійшлося на традиційне Великодне спільне свячене та День Матері в новонабутій домівці Пласт ім. Ярмили й Ераста Гуцуляків у Торонто. У приємній атмосфері всі гарно пообідали святочними харчами, що їх поблагословив о. Олег Качур. Після декламацій віршів, присвячених матерям, зокрема наймолодшій матері Христині Філь, нашої членкині ОЛК, та найстаршій Марії Кіцак, присутні мали змогу почути багато пісень, які виконувала трійця співаків й музикантів, що їх організував Орест Галушка.

30 липня та 1-2 серпня відбулося двадцять шосте Свято лемківської культури на оселі "Лемківщина" в Канаді, про яке цього річний староста "Лемківської Ватри" академік Микола Мушинка з Пряшева написав кілька довідок, що появились в різних виданнях газет та журналів у Словаччині та Польщі. Окрема стаття появилася також в журналі "Лемківщина" ч. 3, яку написав Олег Сорока.

4 та 11 серпня відбулися наради членів Комітету для відзначення 50-річниці від заснування ОЛ в Канаді, на котрих детально обговорено хід праці для проведення цієї імпрези. Під назвою "Об'єднання лемків Канади-50" появилася інформативний матеріал на с. журналу "Лемківщина" ч. 2, опрацьований автором хроніки.

13 серпня на оселі "Лемківщина" організовано спільну вечерю для спонсорів та організаторів 26-ої Лемківської Ватри, яку започатковано молитвою "Отче наш". Присутніх було біля 30 осіб.

11 вересня в приміщенні ресторану "Золотий Лев" відбувся прощальний обід з довголітнім членом ОЛК Іваном Терепенком, який вирішив повернутися 26 вересня на постійне проживання до Польщі. Біля 40 осіб нагородили його співом "Многоліття", заслухали коротке слово голови КУ ОЛК А. Стеця про його працю для нашої організації, й накінець попрощалися з ним, зробивши на пам'ять спільну фотографію.

14 вересня до Торонто на 13-ти денне гостювання приїхала шістнадцятичленна група ансамблю "Lemko Tower" з Польщі - молодих осіб у супроводі священика Артура Грабана. Про їхнє перебування в Торонто можна більше довідатися із статті А. Стеця, поміщеної в журналі "Лемківщина" ч. 4 за цей рік.

16-18 вересня вже 15 раз організовано триденний Торонтонський український фестиваль, у мистецькій програмі якого кілька разів виступали члени "Lemko Tower". У суботу члени ОЛК та його прихильники разом із співаками та музикантами "Lemko Tower"

перший раз брали участь у параді, під час якого було біля 40 окремих груп, які представляли різні організації, українські школи, підприємства та установи.

22 вересня старанням голови Першого Відділу ОЛК в Торонто та головного спонсора "Lemko Tower" Стефана Мерени в домі Пенсіону ім. Івана Франка ансамбль виконав ряд різних пісень для численно зібраних сеньйорів.

23 вересня, на 89-му році життя, помер довгорічний член ОЛК св. п. Теодор Колос, народжений в селі Радошиці. Похорон і тризна відбулися 28 вересня. Згадку про нього написав П. Лопата у журналі "Лемківщина" ч. 4.

25 вересня в залі Українського культурного центру в Торонто святково відбувся Золотий ювілей з нагоди 50-річчя від заснування ОЛК з багатою програмою

у присутності біля 600 осіб українських організацій, а також отців духовних із кількох торонтонських парохій. Детальніше про цю подію пише Адам Стец у журналі "Лемківщина" ч 4(127).

4 грудня відбулося засідання членів Першого і Другого Відділів ОЛК в Торонто. Після закінчення нарад за наміченою програмою, яку провадили голови П. Лопата й В. Покришак, вирішено виконати бажання за згодою всіх присутніх поєднати обидва Відділи в єдиний Відділ ОЛК в Торонто після понад тридцяти років існування двох Відділів. Цей день став історичним в діяльності Об'єднання лемків у Канаді.

Хроніку опрацював
Павло Лопата

Я не мушу

На мою душу, я не мушу
Тоти уці пасти.
Я молода, жиця шкода,
Не ксу дурна смерти.
Я ксу в школі ся вчиті
І пісаті верши.
Моря ніхто з нас не видів,
Та лем красни верхи.
Госці з міста приїжджали,
Гори, хыжы оглядали,
Хтіли взяти мня до міста,
Але родиче не дали.
- А хто буде уці пасти?
Од того сут діти.
По цю їм сьвіт показуваті,
Най сідят ту, в хаці.
І так, дівки Семанови
Не былі учені,
Тяжко вишытки працювали
На явірскей землі.
І ту так же на чужині,
Више працюєме на землі.
І вам повім - мої люде,
Цо то з намі дальше буде?
Раз ся ту злі стало,
Више гроша бракувало,
Више, як я пам'ятам,
Ці цоден, ці сьвято.
А, на мою душу, я не мушу
Акцію „Вісла” полюбиті.
Бо я више ся застана в'ям,
По цю они нас вигнали?

Тереса Іконяк-Блашкевич

Під яром Гомоля

12.07.2011 р. померла 88-літня **Анна Іконяк** (1923-2011). З того світа одишла спокійно в оточиню родини, залишаючи 4 дочки, 8 внуків і 4 правнуків. Народилася в Явірках під яром Гомоля, на Русі Шляхтовскей в Малих Пенінах. Там підростала і повінчалася з Петром Іконяком. В 1944 р. народилася їм дочка Тереса, а 1945 р. їх депортували на східню Радянську Україну. З допомогою брата Семана Іконяка, вдалося їм втечи і повернути до Явирок. Другий раз акція „Вісла” в 1947 р. в липні вигнала родину Іконяків до Сьцінави, Волівського повіту. Був то час біди і велького жалю. Там поселени медже поляками, яки приїхали скорше з-за Буга і били дуже ворожо наставлени до вигнанців з акції „В”. Треба було пристосуватися до нового неприхильного оточиня.

Зліва: Петро Іконяк, жена його Анна, дочка Тереса і брат Семан (1946 р.)

Лем в хыжы могли гадати по-лемківски. В неділі і свята збералися явірчане разом (родина, часом сусіде), споминали о давних приємних часах, рецитували верши, співали пісні. Тоти пісні і оповідання zostали записани Богданом Гуком на плиту CD. Там народилися їм іщи три дівчата.

Дочка Тереса уложила верш про свою родину пз. *Я не мушу.*

Презераме стари фотографії і документи

*Марія Ковальська (дочка Петра Ковальського,
одна з дев'яťох дітей) в строю дружки (1957)*

*Марія Ковальська з роду Трохановська (28.06.1898-11.08.1991),
жінка Йосифа Ковальського (4.03.1886-21.01.1960)
і Софія Ковальська (12.08.1899-12.09.1988) з роду Вислоцька,
жінка Петра Ковальського (3.06.1894-1.07.1971) – рідних братів.
Фото з початку 20 років XX століття*

Фльоринські діти в 1938 р.

*Фотографії з приватного архіву
Мирослава Пецуха*

Załącznik Nr. 4

POWIAT GORLICKI

53

skaże przesiedleńcze elementu ukraińskiego:

1. Bopice Ruskie: dokończyć ewakuację.
2. Gładyszów : przeprowadzić w 100%
3. Uście Ruskie: " " "
4. Łosie: przesiedlić wszystkich za opłat niemieckich około 70% mimo, że byli Łoskati, wzięli kondukt ukraiński - (Jewusiak, Adamcio-nauczyciel Kondratyki).
5. Biechowska: w 100%
6. Barine : w 100%
7. Zdynie : w 100%
8. Hupa - około 25%, rodziny mieszane współpracowały z N.S.Z.
9. Chietnica: rodziny mieszane duży % (2.000) osób gmina współpracowała z N.S.Z.
10. Szembark - około 30 rodzin: ukraińcy i mieszane.
11. Sękowa - około 15 rodzin.
12. Skwirtne - w 100%
13. Banica - w 100%
14. Bodeki - w 100%
15. Wysowa - dokończyć

Gdy chodzi o skażę osiedlania ludności polskiej na terenie pow. Sanok, Przemyśl i Lubaczów nie będzie można stosować - natomiast będzie można osiedlić na terenie powiatu Gorlickiego na miejsce ukraińców.

Gdy chodzi o ludność ukraińską, mającą się przesiedlić, to wynosi ona około 3.500 osób.

Ludność mieszana 500 osób

razem około 4.000 osób.

Trzeba zaznaczyć, że na terenie pow. gorlickiego w ostatnich 2-3 dobach przybywa w dużej ilości ludność ukraińska z pow. sanockiego i leskiego, przechodząc lasami tuż przy granicy czeskiej. Dają się zauważyć wzmiankowane akty terroru ze strony band U.P.A.

27.IV.1947 r.

Джерело: ІПН Краків

Лемківська хроніка

11.07. В Білцареві на двох цмунтерях посвячено пам'ятни хрести. Торжество очолив Горлицкий владики Паїсїй при співслужиню духовенства з Лемківщини і з вигнання та численно зобраних й не лем білцарів'ян.

27-28.07. Православна парафія в Криничі святкувала 30-ліття свого існування. Торжества очолили владики кир Адам і кир Паїсїй. Орденом Св. Марії Магдалини III ступеня нагороджено Петра Трохановського, Стефана Грича, Адама Мазура, колишнього бургомістра Мушини, радника Новосанчівського повіту, а Почесними грамотами кооперативне підприємство „Мушинянка” та окремо його голову Ришарда Мосура - за багаторазову фінансову поміч парафії, Александра Канюка і Петра Басалигу. В Криничим центрі культури зорганізовано виставу церковних стародруків.

30-31.07. В Явїрках одбися V Пенінський фестиваль гірських культур. В суботу виступили: Юлія Дошна, „Веретено”, „Зоря” і „Оркестра Святого Миколая”.

16.09. В Торонто закінчилися урочистости 50-ліття Об'єднання лемків Канади концертом ансамблю „Лемко-Товар” зі Стшелєц Краєнских, який на запрошення ОЛК приїхав до Канади. Ансамбль зорганізований о. Артуром Грабаном в 2005 році, музичний керівник Богдан Сивец. 28-го травня 1961 року на установчих зборах створено управу Першого відділу ОЛК, яку очолив Іван Оленич. 16-го квітня 2011 р. розпочато святкування 50-ліття існування ОЛК висвітленням фільму Романа Крика „Остатня поїздка додому”. 26-та Лемківська «Ватра» в Канаді одбилася 30 липня - 1 серпня з акцентом ювілею ОЛК.

24.09. Греко-католицьке духовенство в порозуміню з місцевим парохом з Полянчика зорганізувало прощу до чудотворної ікони Лопенської Богородиці, яка тепер знаходиться в колишній церкві св. Параскевії в Полянчику, яку по вигнанню українців перетворено в римо-католицький костел. Перед війном в Полянчику проживало понад 500 українців. Поклоніння чудотворній іконі відоме з давніх часів. Перед війном кожного року на свято Різдва Пресвятої Богородиці Лопенку відвідували десятки тисяч паломників з Бескидів. На тогорічну прощу до Полянчика з'їхалися дооколишні українці - лемки з Мокрого, Команчи й інших місцевости. В Службі Божій брав участь митрополит УГКЦ кир Іван Мартиняк.

25.09. В музеї ім. Яна Декерта м. Гожів

Любуский відділ культури і діяче з гуртків ОУП і ОЛ в Гожові та Історичне товариство в рамках Днів української культури організували зустріч, присвячену 20-літтю незалежності України. Одбилася дискусія й концерт ансамблю «Джерела пісні» з м. Кролевця на Сумщині. В дебатах взяли участ: проф. Марек Фігура зі Східного інституту університету ім. Адама Міцкевича в Познані, головний редактор «Українського журналу», публіцист «Нашого слова» і „Українського журналу” д-р Петро Андрусечко з Поморської академії в Слупську; голова Гожівського відділу Польського історичного товариства д-р Павел Лещинські; голова Любуского відділу ОУП Стефанія Яворницка; голова гожівського гуртка Об'єднання лемків Лідія Святківська та етнолог Мирослав Пецух. Стефанія Яворницка в імені посла України в Польщі вручила пропам'ятни грамоти заслуженим діячам з Гожівщини.

14-16.10 В рамках Днів Антонича як шторока Лемківщину одвідали учні IV ЛО в Лігници з керівником поїздки А. Вев'юрком. Попри дощову погоду молоді ліцеалісти працювали на цмонтери в Боднарці. Праці координував Андрій Клімаш – член Ревізійної комісії ОЛ.

19.10. В Чехувці коло Мисьленіц, недалеко Кракова на 91-им році життя (народжений 1 серпня 1920 р. в Коломиї) помер Богдан

Проф. Богдан Осадчук, (ф. Wikipedia)

Осадчук - видатний український інтелектуаліст, журналіст, публіцист, професор Берлінського вільного університету, людина, яка мала великий вплив на нашу дійсність, на зміни в центральній східній Європі, а особливо на польсько-українські відносини, примирення і співробітництво, покровитель польсько-українського примирення. 25 жовтня одбився похорон, в якому взяли участ євродепутат Павел Коваль, депутат Сейму РП

Мирон Сич, посол України в Польщі Маркіян Мальський, консул України в Кракові Віталій Максименко, генеральний консул Польщі в Києві Рафал Вольський, представник президента РП Вальдемар Стшалковский, викладачі Ягеллонського університету проф. Володимир Мокрий та д-р Божена Зінкевич-Томанек, проректор Прикарпатського університету Ігор Цепенда, представниця Києво-Могилянської академії Оля Гнатюк, директор Центру Східної Європи Варшавського університету Ян Малицький, директор Колегії Східної Європи з Вроцлава Ян-Анджей Домбровский, Андрій Павлишин зі Львова, Юрій Рейт, Богуміла Бердиховська, з-ки голови Об'єднання лемків Василь Шлянта і Штефан Клапик, голова вроцлавського гуртка ОУП Ігор Саламон, українська громада Кракова з головою місцевого гуртка ОУП Романом Любінецьким, Мирослав Чех, історики Гжегож Мотика і Тадеуш Кшонстек, директор Літературного інституту «Культури» в Мезон-Лафіті Войцех Сікора, багатолітня товаришка покійного Оксана Флінт з Ляйпцига, представники місцевої влади. В парафіяльному римо-католицькому костелі од читали вервицю за покій душі покійного. Шість греко-католицьких священиків з о. митратом Іваном Піпком і краківським деканом о. Петром Павлишею одправили парастас і разом з місцевим римо-католицьким парохом Юзефом Стопком одправили похоронні Богослужби.

31.10. «Газета Горлицька» подала, же найкращим солтисом воевідства Малопольского в 2010 р. узнано Адама Кузяка з Бортного. Функцію солтиса виповнює третю каденцію. Він розславив Бортне як ініціатор і співреалізатор починань: Малопольських днів спадщини культури, концертів церковної музики, міжнародного фестивалю „Світ під Кичером”.

5.11. В Львівському державному музеї ім. Андрея Шептицького відкрито виставку ікон під заголовком «Божі посланці Старого Завіту». На виставці, яку можна оглядати од 5 листопада, презентуються ікони, написані того року в Новиці на Лемківщині в рамках III Міжнародних майстер-класів іконописання. Їх авторами є артисти з Польщі, України, Білорусі та Словаччини.

6.11. Союз русинів-українців Словаччини організував в Сніні 21 Фестиваль духовної пісні. В Фестивалі взяло участь шість хорів і співацьких груп зі Словаччини і штирі закордонні колективи з Сербії та України. Режисер програми - Анна Дерев'яник, конференсьє - Степан Гій. Фестиваль відкрив голова Центральної ради СРУ СР Петро Сокол. (більше на сторінках *Vamru*)

6.11. В Гожові Товаришиня лемків організувало XIX стрічу з лемківським культуром. Виступили:

Православний хор „Сотіря” з Гожова, керівник Олександр Левчишин, „Лемко-Товар” зі Стшелець Краснських, керівник Олег Смолей, Фольклорний ансамбль „Хемлон” з Гуменного (Словаччина), керівник Мирослав Кереканич, „Барви Львова” - Ансамбль Львівської музичної консерваторії (керівник Наталія Курило - бандура, спів), Тетяна Оленіч (спів), Ольга Маріяш (скрипка, спів), Роман Капранов (акордеон). Концерт провадили Анна Габорик та Андрій Михаляк. Воевода Любуский Ян Сьвірепо вручив о. Артурови Грабану, православному пароху з Лугів і Берези, Золоту медаль заслуги за зберігання лемківської культури.

13.11. В Центрі культури ім. Б.-І. Антонича в Горлицях проходили святкування 102-ой річниці з дня народження поета з Новиці. Під час вечера гостинні виступили молодіжні ансамблі, м.ін. «Гудаци і Дос байка». (більше на сторінках *Vamru*)

15-16.11. З-к голови ОЛ на Західні Землі Адам Вєв'юрка і голова гуртка ОЛ в Любіню Іван Тирпак організували презентації лемківської культури в понадгмназійних школах Любіна. (більше на сторінках *Vamru*)

21.11. В Пшемкові в православній церкві величаво святкували церковний празник св. Артистратига Михаїла з подяком за завершення

Виступ ансамблю „Шугай” під час Кермешу в Пшемкові

ремонту церкви. Кермешови Богослужби очолив Любінський декан о. Славомір Кондратюк з участю о. Славоміра Сороканича, місцевого пароха о. митрата Ігоря Поповича, кс. Кшиштофа Мрукевича. В артистичній програмі виступив ансамбль „Шугай”. Доповід „Іконографія православної церкви в Пшемкові” (автор проф. Адам С. Добжаньскі) виголосив Ярослав Шмайда - абсолювент Християнської академії теологічної

27.11. В Горлицях Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Gorlickiej організувало конференцію „Казімеж Пуласкі - жолнеж і патріота”. Антоні Бара хотів переконати зобраних, же лемки

то поляки, же належат до польского племена. Очевидно сам себе осмішив. Його виповіди простували не лем професори Богдан Гальчак і Андрий Ксенич, але й інші присутні. (більше на сторінках *Ватри*)

27.11. В Центрі культури ім. Б. І. Антонича одбилася зустріч з проф. Богданом Гальчаком, який виголосив реферат «Лемки - білянс ХХ століття». Професор, доктор історичних наук Богдан Гальчак народився 16.03.1959 р. в Зеленій Горі. Його родиче - вигнани акцією „Вісла” з Брунар. В 1990 році ухвалом Наукової ради Інституту історії Університету ім. Адама Міцкевича в Познані отримав титул кандидата історичних наук на основі праці „Товариство Польской Молоді „Зет” в роках 1886-1914”, а в 2001 р. - титул доктора історичних наук на основі праці „Національно-демократична публіцистика національних і етнічних проблем II Річи Посполитой”. З 2002 р. стає керівником аспірантури Відділу гуманістики ЗУ, а 2004 р. керівником Закладу історії ідей й суспільних рухів в Інституті політології Зеленогірського університету. В 2004 р. Сенатом Зеленогірського університету номінуваний професором надзвичайним. Богдан Гальчак є автором близько 90-ох наукових праць і дописів, опублікованих в Польщі, Чехії, на Словаччині та Україні. (більше на сторінках *Ватри*)

3.12. В Центрі культури ім. Б-І. Антонича в Горлицях проходила зустріч з художницею Геленом Янусь, яка на своїх полотнах зображат село Лося і красу Лемківщини. Того вечера одбилися тіж супровідні заходи. (більше на сторінках *Ватри*)

10.12. В Бардіїві, а 11 грудня в Пряшові одбився 39-ий огляд народних пісень „Маковицка струна”, організуваний Союзом русинів-українців Словаччини. В огляді взяло участ 63 співаків і співачок (переможці семох регіональних оглядів), яки заспівали 42 пісні. Вшитки три концерти в Палаці спорту „Мир” в Бардієві та Театрі ім. Й. Заборського в Пряшеві проходили дуже успішно при заповнених саях. (більше на сторінках *Ватри*)

18.12. В горлицьким кіно одбилася світова прем'єра фільму Романа Крика під заголовком «Двері Лемківщини». Режисеру аплодувала повна сая глядачів. (більше на сторінках *Ватри*)

21.12. В Варшаві Голова ОЛ Ш. Гладик взяв участ в працях Сеймової комісії нацменшин, яка займувалася проблемами фінансування національних меншин з дотації нового Міністерства адміністрації і цифризації в наступних роках.

Петро Шафран

Посмертна згадка про Осифа Покришака (1923-2011)

Першого листопада в 67-му річницю смерти нашого великого митрополита Андрия Шептицького дійшла до мене сумна відомість. В далекому Браневі одишов до Всемогутнього Бога б.п. Осиф Покришак, син Івана і Анни, народжений 1 січня 1923 року в Кривій Горлицького повіту. Молоді роки життя провів на рідній газдівці. В часі другої світової війни трафив на примусові роботи до місцевості Схахендорф в Австрії, де перебував до кінця війни.

Повернувшись на рідну Лемківщину. Недовго тішився з життя в рідному селі. Зіткнувшись з починанням радянських жовнів в Австрії усвідомив собі, же з той сторони нашому народови горозит велика небезпека. Вступив в ряди УПА, де виконував обов'язки зв'язкового в боївці „Смирного” Михайла Федака. На почини нової радянської політики не треба було довго чекати. Пришли „добровільні” виїзди в Росію, а пізніше акція „Вісла”. Покійний Осиф мав рацію. З радянської сторони не можна було сподіватися нічого доброго. В рядах УПА, виконуючи свої обов'язки, перешов цілу Лемківщину од Криниці по Віслок і то не єдин раз. Яко кур'єр знав кожду стежину і кождий куток наших Бескидів. Удалося йому перетримати до 1947 року. Пойманий през польське військо в виселеному Рихвалді трафив до в'язниці. Засуджений в червні 1948 року Районовим військовим судом в Ряшеві на смертну кару, замінену пізніше на 15 років ув'язнення. Остаточні на підставі амністії опустив мури в'язниці в Штумі в серпні 1957 року, стративши здоров'я і 10 років з життя.

Дальше життя завело його на любуську землю в село Ужути, близько Новогроду, де оженився з Антоніною Тарбай. Ту на світ пришли його сини Богдан і Володимир, котрих виховав разом з женою на чесних і правих люди, котрим можна гордитися лемки і цілий український нарід. В пізніших роках життя перепроваджаються на північ до Бранєва, де гмерат його жена. Тепер спочнув при ній Він - правдивий, твердий лемко. В похоронним Богослужиню, одправленим в рідним обряді, товаришили йому найближши, парафіяне Бранєва і представники Об'єднання лемків: Олександр Маслей і Адам Вев'юра.

Одишов од нас шанований чоловік, патріота, для мене і моїх близьких одишов тіж сусід, не з західних земель, лем з дорогою нам Кривою.

Дорогий сусіде, най бранєвська земля буде Вам пухом. Вічна Вам пам'ят, Пане Осифе!

Глибоки слова співчуття синам Богданови, Володимирови і його родині складат Христофор Бибель і частина тих, котри чуються іщи крив'янами.

Христофор Бибель

Осиф Покришчак, 50-и рр.

Йосифу Покришчаку На прощання

Йосифе

Гин на Ленківщині
Твоя земля вкрадена
Твоя церква похилена
біля неї ялиця засмучена
І хрест при дорозі
що сягає неба

Йосифе

Іди там
Коли було треба
Стежкою за хижою
Межею між букани
На Поповий Верх
На Кан'яний
На небесну варту
Там рядами
Партизани
Тебе ждуть

Йосифе

У небесній Україні,
там дзвони б'ють Срібні
Твоя Крива дитинства
У мряці спить золота
Ту жменю ленківської землі
І гілку ялиці
Тобі несу
Там нема кінця
Там нема межі
Колись і ми там зайдемо
І з Тобою у ряду станемо

До побачення

Йосифе, до побачення

Олександр Маслей

Подяка

Пожертви на статутну діяльність ОЛ
(в тім часопис *Ватра*):

Антон Феціца, Краків - 200,- зл.
Еміліян Стремецький, Шпротава - 500,- зл.
Анна Лозиняк, Кожухів - 50,- зл.
Іван Сокач, Канада - 320,- зл.

Сердечно дякуємо. Спаси Боже!

Охочим допомогти нам
подаємо наш банківський рахунок:
BANK PEKAO SA
83-1240-5110-1111-0000-5207-8745

Редакція *Ватри* Головна управа ОЛ

- ❖ На обкладинці:
Святочна листівка за www.postcard-ua.com
- ❖ Фото кольорових сторінок: *М.Ілюк, О.Новак
Л.Цупер, В.Гойсак, В. Шлянта, Е.Гойсак*

Зміст:

Різдвяні побажання

Різдвяні традиції... - <i>Петро Шафран</i>	3
Про Музей Лемківщина в Сяноці	4
Конфедерати К.Пулаского - <i>А.Ксенич</i>	7
Спітканя з Лемківщином - <i>А.Вєвюрка</i>	9
З Лігниць в Туреччину - <i>А.Вєвюрка</i>	10
Оборонець Лемківської Республіки - <i>С.Пельц</i>	11
Зо шпаргета баби Ружи	12
З традиційной аптечки	12

Дитяча сторінка

Што чувати на Антоничівці Презентація книжки Г.Щерби

Розквіт і трагедія Лемківщини - <i>О. Садловска</i>	17
Бєсїда русинів Лемківщини - <i>Т. Іконяк</i>	19
Презераме стари фотографії і документи	20
Лемківска хроніка	22
Посмертна згадка - <i>Х.Бибель</i>	24
Йосифу Покришаку на прощання - <i>О.Маслей</i>	25

Фестиваль духовной пісні В карнавалі

„Ватру” можна передплатити

Ціна одного примірника 3 зл. + 2 зл. поштової оплати.

Річна передплата 4 x 3 зл. + 8 зл. (кошти пересилки) = **20 зл., (пріоритетна - 26 зл.)**

Якщо Ви передплатуєте більше 3-х примірників, кошти висилки Редакція бере на себе.

Від пересилки однієї „Ватри” в європейські держави поштова оплата - 3 зл.

+ 3,50 зл. = **6,50 зл. (пріоритетна = 8 зл.)**. Річна передплата - **26 зл. (пріоритетна - 32 зл.)**

Передплату замовляти за адресою Редакції. Вплати просимо пересилати на банківський рахунок:

Zarząd Główny Zjednoczenia Łemków
BANK PEKAO SA: nr konta 83-1240-5110-1111-0000-5207-8745

Zrealizowano dzięki dotacji
Ministra Administracji i Cyfryzacji

„Ватра” зима 2012 (76)

Будає / Wydaje
Zarząd Główny
ZJEDNOCZENIA ŁEMKÓW
ul. Jagielly 2, 38-300 Gorlice; tel./fax 18 35 32 906
www.lemkounion.republika.pl; lemkounion@poczta.onet.pl

Redaktor naczelny
Piotr Szafran
Hańczowa 8, 38-316 Wysowa
tel. 48 18 35 32 145
e-mail: szafranpiotr@poczta.onet.pl

Редагує колеґія
Петро ШАФРАН головний редактор ❖ дизайн Еміль ГОЙСАК e-mail: miloxiii@o2.pl
❖ Вікторія ГОЙСАК коректа, дитяча сторінка e-mail: vicach13@poczta.onet.pl ❖

Технічне оформлення
FHU „LEBO” Gorlice, tel. 18 35 37 877; Drukarnia „Kwadrat” Nowy Sącz

Adres Redakcji
ul. Dworzysko 5, 38-300 Gorlice, e-mail: szafranpiotr@poczta.onet.pl

Redakcja zastrzega sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów. Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z jej poglądami.

29 Маковицька струна

Марія та
Патрик Шуркали з Бехерова

10 грудня в Бардієві, а 11 грудня в Пряшеві відбувся 39 огляд народних пісень під назвою «Маковицька струна». Головним організатором фестивалю був Союз русинів-українців Словацької Республіки. Право участі в цьому престижному огляді завоювало 68 співаків і співачок – переможців сімох регіональних оглядів під цією ж назвою в кожному окрузі, де живуть русини-українці. В огляді взяло участь 63 співаків і співачок, які виконали 42 пісні.(...)

Лауреатами цьогоорічної „Маковицької струни” стали: в соло-співі – Роланд Губа з Меджилабірців-Видрані, серед дуетів – Марія та Патрик Шуркали з Бехерова, серед тріо – Домініка, Христина та Мартина Кешеляк з Вільшавиці.(...)

39 «Маковицька струна» була достойною увертюрою до ювілейної 40-ої «Маковицької струни» 2012 року. Вона в черговий раз підтвердила, що народна пісня на Пряшівщині живе й успішно розвивається наперекір складним умовам, в яких опинилися русини-українці Словацької Республіки.

Микола Мушинка

21 Фестиваль духовної пісні

В неділю, 6 листопада 2011 року, Союз русинів-українців Словаччини організував в Сніні 21 Фестиваль духовної пісні. В Фестивалі взяло участ шість хорів і співацьких груп зі Словаччини і штирі закордонні колективи з Сербії та України. Режисер програми - Анна Дерев'яник, конферансьє - Степан Гій.

Оцінки Фестивалю духовної пісні зобрав од присутних гості головний редактор „Нового життя” Мирослав Ілюк. А то їх виповіді: Генеральний консул України в Пряшеві Ольга Бенч: «Все наше життя починається з любові: з любові один до одного, до життя, з любові до народу, духовності. Нехай духовна пісня єднає минуле, нинішнє і майбутнє. Нехай фестиваль з'єднає все земне із всім небесним, людей, які живуть тут і які живуть у вічності». Юрій Глеба: «Мабуть, не було жодного фестивалю, де б не виступали співаки з України, які несуть до братів у Словаччину тепло сердець, тепло духовної пісні. Наші колективи, які повертаються з фестивалю, мають дуже теплі враження. Закарпатська область України буде незмінним учасником цих фестивалів». Член Президії ЦР СРУ СР Іван Лаба: «Зроджувався фестиваль в часі наростання напруги між церквами - греко-католицькою і православною. Якраз наша організація вийшла з ініціативою організувати такий фестиваль. Багатьох глядачів приманює висока художня якість наших фестивалів. І через такі фестивалі нам вдалося ще зберегти до наших днів наш спів, мову і віру».

А ось що найбільше вразило на фестивалі у Сніні журналістку Мар'яну Нейметі з Ужгорода: «Справжньою перлиною свята став колектив із сербського монастиря святих архангелів. Коли на сцені вирости чотири постаті у чернечому одязі, зал просто завмер від чистоти і прозорості їхнього духовного співу».

Петро Повазник

Хор «Кредо» греко-католицького кафедрального собору в Ужгороді

2012
МАЙАНКА

13 СІЧНЯ 2012

Прасі нас до Штанги

Оркестр з Комаши

Громадський ВАС

- Тенісний Стадіон з Аренасами
- 300 з парні Тенісними Стадіонами
- Домашній Інтернет та Інтернет
- Рухомі Стадіони
- Шкільні Стадіони
- Стадіони Тенісу
- Стадіони Тенісу

Ціна пем

125 зл/ос

Резервация місц 13 4477 154 ком. 723 476 523

Dom Wzrostu „Jedycanie”
GOPIELICE, ul. Królówka

3000

13 СІЧНЯ 2012

Прасі нас до Штанги

Оркестр з Комаши

Громадський ВАС

- Тенісний Стадіон з Аренасами
- 300 з парні Тенісними Стадіонами
- Домашній Інтернет та Інтернет
- Рухомі Стадіони
- Шкільні Стадіони
- Стадіони Тенісу
- Стадіони Тенісу

Ціна пем

125 зл/ос

Резервация місц 13 4477 154 ком. 723 476 523

Dom Wzrostu „Jedycanie”
GOPIELICE, ul. Królówka